

ПЕРЕХОДЯЧИ МЕЖІ ГЕНДЕРУ

2022

Видання третє,
доповнене і доопрацьоване

ПЕРЕХОДЯЧИ МЕЖІ ГЕНДЕРУ

2022

Видання третє,
доповнене і доопрацьоване

Зміст

Чинне законодавство та процедури	5
Що таке медична реформа для громадян України?	8
Отримання медичного свідоцтва про зміну (корекції) статевої приналежності	10
Зміна документів після отримання медичного свідоцтва	19

Гендерна ідентичність є однією з найважливіших складових життя кожної людини, оскільки кожен має право на самовизначення.

Особливістю ставлення до транс* спільноти в Україні є підвищений рівень дискримінації та стигматизації, відсутність профільних сервісів та недостатнє інформування медичних працівників. Все це призвело до закритості групи, безробіття, залучення до секс-бізнесу та недоліку базових знань та навичок щодо профілактики ВІЛ-інфекції та збереження свого здоров'я, а також частого самолікування та самопризначення замісної гормональної терапії. Трансгендерні люди дуже вразливі щодо психологічного, фізичного, сексуального насильства з боку оточуючих, клієнтів, медичного персоналу, роботодавців, та можливості доступу до соціальних, психологічних, медичних, правових послуг. Деякі представники транс* спільноти надають сексуальні послуги за винагороду, тим самим наражаючи себе на ризик інфікування ВІЛ та ІПСШ.

Ця брошура розроблена насамперед для трансгендерних людей, а також для співробітників громадських організацій та державних структур, які працюють у галузі надання послуг для представників транс* спільноти в Україні. У ній описані основні виклики, з якими можуть стикатися ці люди, а саме приховані труднощі та аспекти трансгендерного переходу — юридичні, медичні та соціальні, а також ризики інфікування ВІЛ. Брошура містить інформацію про те, куди можна звернутися за допомогою, підтримкою чи консультацією.

ТРАНСГЕНДЕРНИЙ ПЕРЕХІД — це всі дії, які допомагають трансгендерній людині наблизитися до комфортного відчуття себе (як внутрішнього, так і зовнішнього), маючи на увазі сукупність наступних аспектів:

- **ЮРИДИЧНИЙ** аспект передбачає зміну документів для отримання нового гендерного маркера і / або імені в свідоцтві про народження, паспорті, дипломі і т.п.
- **МЕДИЧНИЙ** аспект складається із замісної гормональної терапії та різних медичних операцій.
- **СОЦІАЛЬНИЙ** аспект включає все, за допомогою чого трансгендерна людина соціалізується у своїй новій ідентичності (одяг, аксесуари, ім'я, граматичний рід і т.п.).

Трансгендерний перехід

це всі дії, які допомагають трансгендерній людині наблизитися до комфортного відчуття себе — як внутрішньо, так і зовнішньо — і має на увазі як сукупність, так і одну дію

Юридичний

включає зміну документів для отримання нового гендерного маркера і/або імені в свідоцтві про народження, паспорті, дипломі

Медичний

складається із замісної гормональної терапії та різних медичних операцій

Соціальний

включає все, за допомогою чого трансгендерна персона соціалізується у своїй ідентичності (одяг, аксесуари, використовуване ім'я і граматичний рід і т.д.)

Схема 1. Аспекти трансгендерного переходу

Чинне законодавство та процедури

Відносини у сфері охорони здоров'я закріплені Конституцією України, основними законодавчими та нормативними документами.

Клінічні протоколи — єдині документи, які визначають вимоги до діагностичних, лікувальних, профілактичних та реабілітаційних методів надання медичної допомоги. При цьому дотримання стандартів медичної допомоги та клінічних протоколів є **обов'язковим** для всіх закладів охорони здоров'я, включаючи приватних лікарів.

З 14 років будь-яка людина має **право на вільний вибір лікаря та вибір методів лікування** відповідно до його рекомендацій, що дає право трансгендерній людині обирати лікаря та лікувальну установу незалежно від реєстрації свого місця проживання (прописки).

Медичне свідоцтво — документ, що підтверджує особу трансгендерного пацієнта, на підставі якого змінено (відкориговано) статеву приналежність.

Базова умова для процедури зміни статі передбачена **ст. 51 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»**:

«На прохання пацієнта відповідно до медико-біологічних та соціально-психологічних показань, що встановлюються центральним

органом виконавчої влади, який забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, йому/їй може бути проведено шляхом медичного втручання в установах охорони здоров'я зміну (корекцію) його/її статевої приналежності.

Особі, якій було здійснено зміну статевої приналежності, видається медичне свідоцтво, на підставі якого надалі вирішується питання щодо відповідних змін у його/її правовому статусі».

Основні документи, що регламентують зміну чи корекцію статевої приналежності:

1. Наказ № 972 від 15.09.2016 р. «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при гендерній дисфорії».
2. Наказ № 1041 від 05.10.2016 р. «Про встановлення медико-біологічних та соціально-психологічних показань для зміни (корекції) статевої приналежності та затвердження форми первинної облікової документації та інструкції щодо її заповнення».

Цим наказом встановлено форму «Медичного свідоцтва про зміну (корекцію) статевої приналежності» — того документу, на основі якого, як впливає з попередніх нормативних актів, власне відбувається юридичне визнання гендеру — та підстави (показання), за яких воно має видаватися.

3. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Гендерна дисфорія», затверджений Наказом МОЗ № 972 від 15.09.2016 р.

Клінічні протоколи — єдині документи, які визначають вимоги до діагностичних, лікувальних, профілактичних та реабілітаційних методів надання медичної допомоги. При цьому дотримання стандартів медичної допомоги та клінічних протоколів є обов'язковим для всіх закладів охорони здоров'я, включаючи приватних лікарів.

У 2016 році в Україні було розроблено та затверджено **Уніфікований клінічний протокол медичної допомоги щодо діагнозу «Гендерна дисфорія»**.

У рамках протоколу передбачено наступне:

- психіатрична допомога надається лікарем-психіатром особам старше 18 років;
- особам віком до 18 років така допомога надається дитячим лікарем-психіатром;
- спостереження в амбулаторних умовах провадиться протягом не менше двох років;
- обстеження в умовах психіатричного стаціонару триває не більше двох тижнів (є добровільним і не обов'язковим);
- розробка та узгодження індивідуального плану обстеження та лікування.

Що таке медична реформа для громадян України?

Згідно з реформою Міністерства охорони здоров'я України, громадяни України повинні обрати сімейного лікаря та підписати з ним декларацію про медичне обслуговування. Саме ця реформа дозволить реалізувати принцип «гроші за пацієнтом», коли лікар отримуватиме оплату за надані послуги в залежності від кількості підписаних декларацій і закріплених за ним пацієнтів.

Як обрати лікаря?

ВАЖЛИВО! Обрати сімейного лікаря та підписати з ним декларацію можна незалежно від місця проживання або реєстрації. При виборі спеціаліста рекомендовано зважати на його стаж, компетенції, зручність розташування його місця прийому, персональні якості, тощо.

Покрокова інструкція

- **1 КРОК.** Виберіть за особистими критеріями заклад чи лікаря. Ви можете скористатися порадами знайомих або відвідати найближчі заклади, дізнавшись про лікарів на місці. Візьміть із собою паспорт, ідентифікаційний код та мобільний телефон. Якщо потрібно підписати декларацію для дитини до 14 років — візьміть також свідоцтво про народження дитини.

- **2 КРОК.** Зверніться до реєстратури медзакладу та повідомте, що хочете підписати декларацію.
- **3 КРОК.** Працівник медзакладу введе ваші дані в електронну систему. На мобільний надійде SMS з кодом. Повідомте цей код працівнику закладу.
- **4 КРОК.** З електронної системи роздруковують декларацію з вашими даними. Уважно перевірте, чи всі дані правильні. Якщо потрібно — працівник внесе зміни в систему та роздрукує декларацію ще раз. Підпишіть два екземпляри роздрукованої декларації. Один ви забираєте з собою, інший — залишається у закладі.
- **5 КРОК.** Потім працівник підтвердить вашу декларацію своїм електронним підписом та відправить в електронну систему.

Як записатись до лікаря у подальшому?

1. На сайті helsinki.me
2. В реєстратурі медичного закладу
3. За телефоном реєстратури

Отримання медичного свідоцтва про зміну (корекцію) статевої приналежності

Медичне свідоцтво — документ, що підтверджує особу трансгендерного пацієнта, на підставі якого змінено (відкориговано) статеву приналежність.

Медичне свідоцтво видається виключно за бажанням пацієнта/ки за умови відповідності його/її медико-біологічним та соціально-психологічним показанням для зміни статевої приналежності та здійснення медичних втручань. Медико-біологічними показаннями для зміни статевої приналежності є психічний та поведінковий розлад «транссексуалізм» МКХ-10: F-64.0. Медичне свідоцтво про зміну (корекцію) статевої приналежності має відповідати формі №066-3/о¹. Медичне свідоцтво про зміну (корекцію) статевої приналежності може бути виписане та підписане лікарями загальної практики — сімейними лікарями у центрах первинної медико-санітарної допомоги щодо осіб, яким було проведено медичне втручання у закладах охорони здоров'я щодо зміни (корекції) статевої приналежності. Проте, пацієнт має повне право спочатку звернутися до сімейного лікаря, який не входить до складу центру медико-санітарної допомоги, тобто здійснює приватну медичну практику. У такому разі, після отримання всіх необхідних документів та відповідного

1 Інструкція щодо заповнення форми первинної облікової документації № 066-3/о «Медичне свідоцтво про зміну (корекцію) статевої належності» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-16#Text>

медичного спостереження, сімейний лікар приватної медичної практики видає пацієнтові виписку з медичної картки та направлення за місцем реєстрації до центру первинної медико-санітарної допомоги для отримання медичного свідоцтва.

**ОФІЦІЙНА ВІДПОВІДЬ ДУ «ЦЕНТР ПСИХІЧНОГО
ЗДОРОВ'Я І МОНІТОРИНГУ НАРКОТИКІВ ТА
АЛКОГОЛЮ МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
УКРАЇНИ:**

ВАЖЛИВО! Отримання довідки з діагнозом F-64.0 у психіатра, не залежить від місця проживання та реєстрації пацієнта. Такий висновок можна отримати у лікаря-психіатра, який працює в установі охорони здоров'я незалежно від організаційно-правової форми (комунальне, державне, приватне) або ж у лікаря-психіатра, який здійснює господарську діяльність як ФОП з медичної практики на підставі ліцензії (роз'яснення ГУ «Центру психічного здоров'я та моніторингу наркотиків та алкоголю МОЗ України» від 23.11.2018 р. №13/04/1115-1).

Завдання лікаря-психіатра, що спеціалізується на гендерній дисфорії (ГД):

- оцінити клієнтів із ГД у контексті визначення ступеня психосоціальної адаптації;
- надати інформацію про можливі варіанти гендерної ідентичності та гендерного самовираження, полегшення гендерної дисфорії та доступних медичних втручань;

- визначити стан, поставити діагноз та обговорити способи терапії супутніх проблем психічного здоров'я;
- оцінити наявність показань і, за потреби, підготувати та направити клієнта на гормональну терапію;
- підготувати пацієнта до хірургічних втручань, виходячи із поставленого діагнозу.

Клінічний протокол №972 передбачає три рівні надання медичної допомоги:

- 1. Первинний** — допомога на рівні сімейної медицини: скринінг пацієнта/ки; направлення до фахівців (психіатр, ендокринолог, хірург, ін.); видача медичного свідоцтва.
- 2. Вторинний** може включати психіатричну, ендокринологічну, психотерапевтичну, хірургічну допомогу (не є обов'язковою під час переходу. Лікар, який здійснює хірургічне втручання, за бажанням пацієнта видає форму 027/о).
- 3. Третинний** рівень: консультування для уточнення діагнозів.

Замісна гормональна терапія. Що повинен знати соціальний працівник?

На даний момент у більшості транс* людей є шанси налагодити нормальне та фізично здорове життя після транс*

переходу. І цей успіх багато в чому залежить від того, яких фахівців зустрине на своєму шляху переходу транс* людина. Найголовніше це дружнє та чемне спілкування між клієнтом та соціальним працівником чи лікарем. Якщо Ви тільки починаєте консультувати транс* людей, не бійтеся і не соромтеся своїх помилок.

Лікар-ендокринолог — це ключовий фахівець. Лікар-психіатр після обстеження транс*людини дає висновок з діагнозом, згідно МКБ 10, F 64.0 (Транссексуалізм), після чого транс*людина може більше ніколи не звертатися до цього лікаря.

Допомога лікаря-ендокринолога включає кілька етапів: первинне обстеження, потім призначення ЗГТ, довічний лікарський супровід.

ЗГТ не повинна перериватися через неможливість придбати необхідний препарат, сплатити аналізи або консультацію профільного спеціаліста.

Медичний супровід транс*людини включає:

- лабораторне обстеження мінімум 2 рази на рік,
- ультразвукове обстеження не менш як 1 раз на рік,
- рентгенографію органів грудної клітки 1 раз на рік,
- дотримання календаря щеплень,

- консультація лікаря ендокринолога щонайменше 2 рази на рік,
- огляд у окуліста, гінеколога або уролога 1 раз на рік, якщо були епізоди депресивного або тривожного розладу у минулому,
- обов'язкова 2 рази на рік консультація невролога чи психіатра — адже у транс*людей частота депресій у 2 рази вища ніж у людей звичайної популяції та найчастіша причина смерті — це суїцид.

НЕМАЄ УНІВЕРСАЛЬНОЇ СХЕМИ ЗГТ ДЛЯ ТРАНС* ЖІНОК АБО ТРАНС* ЧОЛОВІКІВ.

ПРИНЦИП ДІЇ ЗГТ: одночасна стимуляція розвитку вторинних статевих ознак протилежної статі та придушення вторинних статевих ознак вихідної статі.

У багатьох транс* людей може бути ятрофобія в тій чи іншій формі — нав'язливий страх перед лікарями чи медичним персоналом, а також тими, хто одягнутий в лікарську форму. Цей страх може бути пов'язаний з попереднім травматичним досвідом, здобутим ще в дитинстві, або з грубою відмовою з боку медичного працівника. Транс* люди не поспішають звертатися до лікарів, щоб уникнути огляду статевих органів та/або молочних залоз, тому онкопатологія молочних залоз, зовнішніх і внутрішніх статевих органів виявляється на пізніх стадіях, коли процес вже запущений і без операційного втручання може не дати жодних результатів.

Принцип дії ЗГТ: одночасна стимуляція розвитку вторинних статевих ознак протилежної статі та пригнічення вторинних статевих ознак вихідної статі.

Для транс* жінок — фемінізація, тобто розвиток вторинних статевих ознак, характерних для жіночої статі.

Схема препаратів для стимуляції фемінізації транс* жінок складніша, тому що виконує відразу кілька функцій: пригнічення свого тестостерону та підвищення естрадіолу — жіночого статевих гормону зі стероїдною структурою та дуже високою біологічною активністю серед інших жіночих статевих гормонів.

Ефект гормональної терапії:

1. Формування жіночих грудей.
2. Перерозподіл підшкірно-жирової клітковини за жіночим типом.
3. Пригнічення росту волосся за чоловічим типом.
4. Зменшення яєчок та пеніса.
5. Підвищення тембру голосу.
6. Зниження щільності кісткової тканини.
7. Безпліддя.

Видимі зміни помітні вже через 5–6 місяців від початку терапії. Через 10–12 місяців з'являються клінічно важливі зміни: зменшення росту волосся на обличчі й тілі, волосся стає м'якшим і світлішим, знижується лібідо і значно зменшується кількість спонтанних ерекцій, зменшується кількість еякуляту, перерозподіляється підшкірно-жирова клітковина за жіночим типом, насамперед в області талії, сідниць і стегон. З початком другого року ЗГТ починається зростання грудей, голос поступово стає вищим. Досить важко вплинути на голосові зв'язки у бік підвищення тембру голосу. Якщо транс* жінка незадоволена своїм голосом, можна порадити звернутися до дружнього фоніатора для призначення курсу лікування та спеціальних вправ. Зараз також є методики мікрохірургічного втручання для підвищення голосового тембру.

Для транс* чоловіків — маскулінізація, розвиток вторинних статевих ознак, характерних для чоловічої статі.

Схема препаратів для стимуляції маскулінізації транс* чоловіків заснована на застосуванні гормону тестостерону — чоловічого статевого гормону зі стероїдною структурою з високою біологічною активністю.

Ефект гормональної терапії:

1. Перерозподіл підшкірно-жирової клітковини за чоловічим типом.
2. Посилення зростання термінального волосся на обличчі та тілі.

3. Збільшення клітора, статевих губ, сухість піхви.
4. Огрубіння голосу.
5. Підвищення щільності кісткової тканини.
6. Безпліддя.
7. Аменорея — відсутність менструації.
8. Андрогенна алопеція (облисіння).

Видимі зміни помітні набагато швидше ніж у транс* жінок, вже через 3-6 місяців від початку терапії. Через 6-9 місяців виникають клінічно важливі зміни: протягом перших місяців повне припинення менструації, посилення росту волосся на обличчі й тілі, волосся стає темнішим і жорсткішим, з'являється акне на обличчі, грудях та/або спині, підвищується лібідо, перерозподіляється підшкірно-жирова клітковина за чоловічим типом, переважно у верхній частині тулуба, плечей, грудей, живота, збільшується м'язова маса, насамперед в області талії, сідниць та стегон. До закінчення першого року та початку другого року ЗГТ відбувається огрубіння голосу, значне збільшення клітора, облисіння волосистої частини голови.

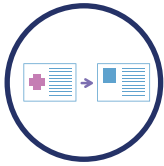
Навіть за дотримання всіх рекомендацій та призначень ендокринолога у транс* людини можуть розвиватися ускладнення, такі як цукровий діабет, зловисна гіпертензія, хвороби серця, печінки та нирок і навіть рак. Тому для максимального зниження цих ризиків необхідно вести здоровий спосіб життя. Куріння та прийом ЗГТ у транс* жінок збільшує у 2 рази фактори ризику розвитку судинної патології

глибоких вен. Зловживання алкоголем або наркотиками збільшує ризик розвитку токсичної або жирової хвороби печінки. За наявності гепатиту необхідний перехід на гормональні препарати, які не проходять через печінку, пластирі чи гелі, що наносяться на шкіру.

Багато транс* людей не змінюють ЗГТ після видалення статевих органів (матки або яєчок), і це неправильно. Перед будь-яким оперативним втручанням необхідно звернутися за консультацією до ендокринолога для корекції дозування гормонів, тим більше якщо йдеться про видалення органів репродуктивної системи.

Приблизно через рік від початку ЗГТ транс* людина може звернутися до свого ендокринолога щодо консультативного висновку про те, що відбулися незворотні зміни та рекомендована заміна паспорта. Транс* жінкам ставиться діагноз: E 89.5 Гіпофункція яєчок, що виникла після медичних процедур. Транс* чоловікам — E 89.4 Порушення функції яєчників, що виникло після медичних процедур. Після цього клієнт звертається на консультацію до свого сімейного лікаря, починається процедура юридичної зміни статі.

Потім слід звернутись по консультацію до свого сімейного лікаря та за бажанням розпочати процедуру юридичної зміни статі.

Зміна документів після отримання медичного свідоцтва

Перший етап для зміни документів після отримання медичного свідоцтва про зміну (корекцію) статевої приналежності полягає у внесенні змін до актового запису про народження (**свідоцтво про народження**).

Відповідна зміна здійснюється після письмової заяви за місцем проживання заявника або за місцем знаходження ЦПМСД, де було видане медичне свідоцтво.

ВАЖЛИВО! В умовах воєнного стану діє принцип екстериторіальності — громадяни можуть звернутися із заявою про внесення змін до актових записів цивільного стану в будь-який відділ державної реєстрації актів цивільного стану України, у тому числі до територіальних відділів управління реєстрації актів цивільного стану².

Термін розгляду заяви та поданого пакету документів становить до 3-х місяців, він може бути продовжений з поважних причин не більше ніж ще на 3 місяці³.

- 2 Закон України про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». <https://zakon.rada.gov.ua>
- 3 Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Правил внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0055-11#Text>

На підставі висновків відділу державної реєстрації актів цивільного стану, в актовому записі про народження заявника змінюється його/її: власне ім'я, по-батькові, стать та, за необхідності, прізвище у відповідному роді.

ВАЖЛИВО! При зверненні до органів державної влади всі документи надаються в оригіналах та їх копіях. Копії без оригіналів не приймаються до уваги!

Після цього заявнику **повторно** видається свідоцтво про народження.

Розгляд заяви про внесення змін до 15 днів

у разі знаходження паперового носія актового запису в архіві відділу РАЦС за місцем звернення

Розгляд заяви про внесення змін до 3-х місяців

у разі знаходження паперового носія актового запису в архіві відділу РАЦС не за місцем звернення, з правом продовження на строк до 3-х місяців у разі потреби

Схема 2. Строки розгляду заяви про внесення змін до актового запису цивільного стану

Щодо окупованих територій! З початку воєнних дій та окупацією певних міст та областей робота відповідних відділів РАЦС зупинена. На початку червня 2022 року Міністерством юстиції України розроблено механізм та поновлено доступ до Електронного реєстру актів цивільного стану громадян

окупованих території. Що це означає? На підставі принципу екстериторіальності можна звернутись до будь-якого відділу ДРАЦС із заявою про внесення змін до актового запису про народження.

Якщо заявник збирається повністю міняти прізвище, а не лише його закінчення, згідно з новим гендерним маркером, тоді процедура ускладнюється — спочатку подаються документи на новий ID паспорт зі старим прізвищем, новим ім'ям, по-батькові та гендерним маркером.

На цей паспорт робиться ідентифікаційний код, після чого до РАГСу подається заява на зміну імені. Ця заява також може розглядатися до 3 місяців, тільки після її отримання можна подати документи на виготовлення паспорта вже з новим прізвищем.

За бажанням транс* людини в РАГСі видається також Повна виписка з Державного реєстру актів громадянського стану громадян актового запису про народження. Цей документ є важливим у процесі отримання паспорта громадянина України, реєстраційного номера облікової картки платника податків, дублікатів дипломів про вищу освіту тощо. Тому бажано замовити відразу кілька екземплярів виписки.

**ОФІЦІЙНА ВІДПОВІДЬ
МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ:**

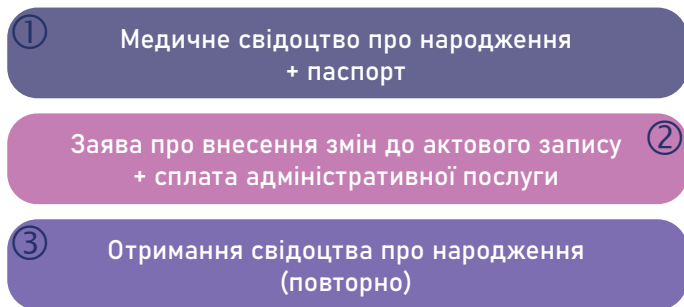

Схема 3. Документи та процедура внесення змін до актового запису цивільного стану

Другим етапом юридичного переходу для транс* людей є отримання **нового паспорта громадянина України** та, у разі потреби, заміна закордонного паспорта.

21 червня 2022 року за поданням МВС на засіданні Уряду було прийнято постанову № 707 «Деякі питання виготовлення та оформлення паспорта громадянина України в умовах воєнного стану»⁴. Установлено, що в період дії воєнного стану та протягом трьох місяців з дня його припинення виготовлення та видача паспорта громадянина України здійснюватиметься без внесення до безконтактного електронного носія, що міститься в паспорті громадянина України, засобів КЕП та шифрування.

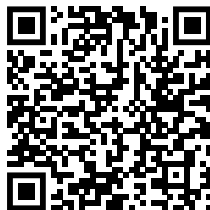
Роз'яснено, що це дасть змогу в найкоротші терміни задовольнити потребу громадян у бланках документів формату ID-1 у повному обсязі.

4 Постанова Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. N 707 «Деякі питання виготовлення та оформлення паспорта громадянина України в умовах воєнного стану» https://ips.ligazakon.net/document/view/Kp220707?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl03&ga=2.100617177.696627983.1658180266-2102578248.1652133504

Для обміну паспорта необхідно звернутись до будь-якого територіального підрозділу ДМС (тільки на період воєнних дій) України та надати такі документи:

1. Паспорт, що підлягає обміну.
2. Повторне свідоцтво про народження (видане після внесення змін).
3. Документ, що підтверджує сплату адміністративного збору.
4. Довідку про реєстрацію місця проживання (крім випадків, коли змінюється паспорт зразка 1994).
5. ІПН.

ОФІЦІЙНІ ВІДПОВІДІ
ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ:

Оформити новий паспортний документ можна за місцем звернення особи, але у тих населених пунктах, які знаходяться на підконтрольних Україні територіях, де безпекова ситуація є контрольованою.

ВАЖЛИВО! В умовах мирного часу, обмін паспорта здійснюється за місцем реєстрації (прописки) заявника, проте, якщо на момент обміну паспорта заявник мав паспорт у формі ID-картки, заявник має право звертатися за отриманням нового паспорта до будь-якого підрозділу ДМС незалежно від місця своєї реєстрації (прописки).

Аналогічний порядок передбачено для обміну паспорта для виїзду за кордон, винятком є те, що обміняти закордонний паспорт можна у будь-якому підрозділі ДМС незалежно від місця реєстрації (прописки).

Третій етап юридичного переходу — **зміна ідентифікаційного коду**.

Документом, який підтверджує реєстрацію у Державному реєстрі фізичних осіб — платників податків, є обліковий запис — картка платника податків, що містить: ПІБ, рік народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків та реквізити контролюючого органу, який видав ІПН.

Внесення змін до облікової картки можливе на підставі заяви за формою №5 ДР. У разі зміни прізвища, імені або по-батькові (у тому числі внаслідок зміни статевої приналежності), необхідно подати до контролюючого органу ДФС заяву про внесення змін за формою №5 ДР.

ІПН із зміненими даними видається протягом 3-х робочих днів (у разі подання заяви за місцем реєстрації) або до 5 робочих днів (у разі подання заяви не за місцем реєстрації).

ВАЖЛИВО! Раніше наданий ідентифікаційний код, що складається з 10 цифр, є унікальним і на все життя, тому після зміни статевої приналежності, порядковий номер ІПН не змінюється, податкова видає цей же код лише на нові паспортні дані. Порядок формування ідентифікаційного коду визначено розділом XIII Положення від 29.09.2017 р. №822, який не передбачає поля для визначення статевої приналежності, тобто сам порядковий номер коду не передбачає цифру для визначення гендерної ідентичності людини.

Четвертий етап юридичного переходу — це **військова служба** та облік після зміни (Корекції) статевої приналежності.

Зняттю із військового обліку підлягають особи за умови наявності рішення військово-лікувальної комісії (ВЛК) щодо непридатності до служби за станом здоров'я. Згідно з наказом МОУ від 14.08.2008 р. №402 «Положення про військово-лікувальну комісію у ЗСУ», визначено, що рішення приймаються на підставі розладу хвороб, станів та фізичних станів, що визначають рівень придатності громадян до військової служби.

Ст.18 Наказу №402 визначає, що встановлений діагноз щодо МКБ F50-F69 є підставою для непридатності до військової служби зі зняттям з військового обліку.

Таким чином, медичне свідоцтво про зміну (корекцію) статевої приналежності є підставою для зняття з військового обліку, незалежно від того, чи змінено інші документи (паспорт, свідоцтво про народження тощо).

У разі переходу з жінки в чоловіка (FtM), у громадянина виникає низка питань, пов'язаних необхідністю за місцем навчання, роботи і т.д. надавати документи, що підтверджують взяття (перебування) на військовий облік. Чинне законодавство не передбачає жодних винятків з питань

військового обліку для осіб, які змінили свою статеву приналежність із жінок на чоловіків.

Після зміни статевої приналежності FtM, громадянин вважається військовозобов'язаним і тому згідно зі ст.37 ЗУ «Про військовий обов'язок та військову службу» повинен особисто звернутися із заявою про прийняття на облік до районного (місцевого) територіального центру укомплектування та соціальної підтримки (колишні військкомати) за місцем реєстрації.

Згідно з наказом МОУ від 14.08.2008 р. №402 «Положення про військово-лікувальну комісію до ЗСУ», після визначення ступеня придатності до військової служби, приймається рішення про прийняття на військовий облік, після чого видається військово-обліковий документ.

Висновок: для FtM правильний алгоритм дій — обов'язково звернутися до військкомату за місцем своєї реєстрації (прописки), надати копії: паспорти, свідоцтва про народженні та витяги з реєстру актів цивільного стану (РАЦС), і тільки після проходження військово-лікувальної комісії буде ухвалено рішення щодо придатності або непридатності до військової служби, за результатами чого військкомат має видати відповідний документ.

**ОФІЦІЙНЕ РОЗ'ЯСНЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛУ
ШТАБУ КОМАНДУВАННЯ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

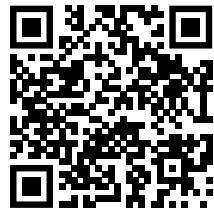

П'ятий етап юридичного переходу — **зміна документів про освіту**

Відповідно до чинного законодавства (Накази Міністерства освіти та науки України №811 від 10.12.2003 р., №387 від 02.04.2015 р., №1280 від 25.10.2016 р.), дублікати документів про освіту (документів про середню освіту, документів про професійно-технічну освіту, документів про вищу освіту) та доповнення до них виготовляються та видаються за письмовою заявою особи, на ім'я якої було видано документи про освіту.

Заява подається особисто до закладів освіти, де було видано документи про освіту.

**РОЗ'ЯСНЕННЯ МІНІСТЕРСТВА
ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ:**

Шостий етап юридичного переходу — **документи про шлюб** (свідоцтво про шлюб)

Відповідно до норм чинного законодавства України, у ситуації, коли у зареєстрованому шлюбі одна з осіб змінює свою документальну стать, такий шлюб залишається дійсним.

Важливо! Наказ МОЗ №1041 від 05.10.2016 р. не містить такого протипоказання для зміни (корекції) статевोї приналежності, як перебування пацієнта у шлюбі. Внесення змін до актового запису про шлюб у зв'язку зі зміною статі одним із подружжя законодавством не передбачено.

Відповідно до абз.3 п.4.4 Правил внесення зміни до актових записів цивільного стану, актовий запис про шлюб може бути анульований у випадках, передбачених ст.39 СК України, але виключно згідно заяви зацікавленої сторони. Таким чином, факт зміни маркера статевієї приналежності однією з осіб, яка перебуває у шлюбі, не є підставою для анулювання раніше укладеного шлюбу.

**ОФІЦІЙНА ВІДПОВІДЬ
МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ:**

Сьомий етап юридичного переходу — обслуговування у **банківських** установах

Після зміни своєї статевієї приналежності з метою подальшого обслуговування раніше відкритих рахунків у банку необхідно надати офіційний документ, що підтверджує юридичний факт зміни статевієї приналежності: свідоцтво про зміну (корекцію) статевієї приналежності (оригінал чи копію) або витяг з реєстру актів цивільного стану (РАЦС).

Закриття попередніх рахунків, відкритих на ім'я фізичної особи до зміни своєї статевієї приналежності, — не передбачено.

Національний банк України роз'яснює, що така процедура необхідна саме через обов'язкову вимогу проведення ідентифікації та верифікації своїх клієнтів.

Восьмий етап юридичного переходу — зміна відомостей про реєстрацію місця проживання.

Відомості про зміну статі, зміни прізвища чи імені не передаються ДМС внаслідок оформлення паспорта громадянина до органів реєстрації місця проживання.

Законодавством не визначено порядок внесення до Реєстру територіальних громад відомостей про зміну особою своєї статевої приналежності чи прізвища, імені, а також способів отримання такої інформації.

За власним бажанням можна звернутися до органу реєстрації (ЦНАП) та надати документи, що підтверджують відповідні зміни.

Органи реєстрації територіальних громад під час формування реєстру територіальної громади та внаслідок здійснення будь-яких реєстраційних дій передає інформацію, яка стосується змін у особистих відомостях суб'єктів звернення до ДМС та державний реєстр виборців.

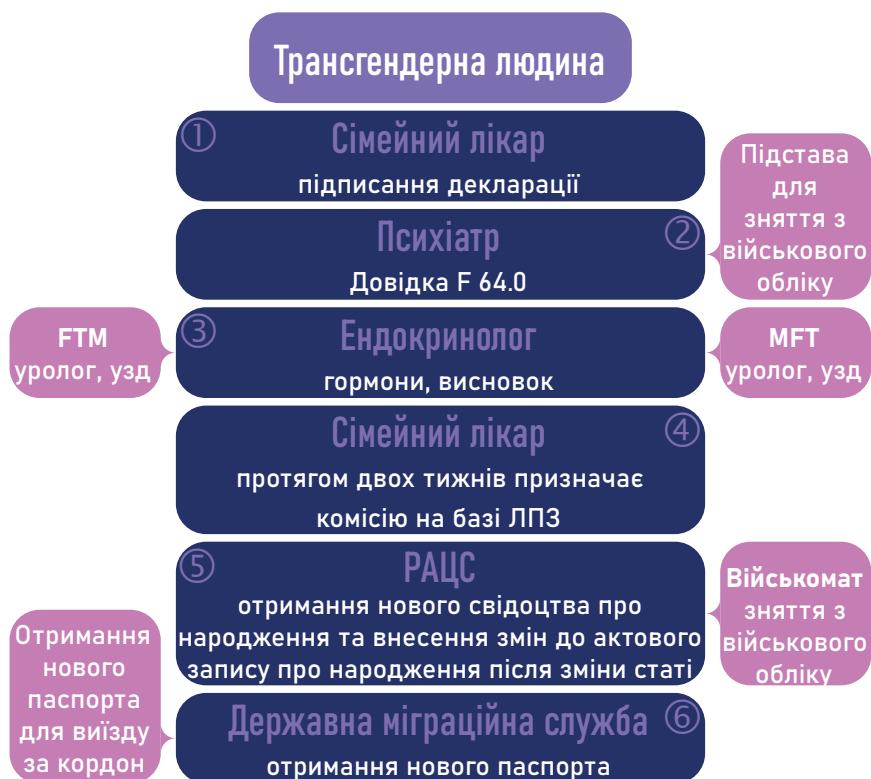

Схема 4. Алгоритм переходу

Алгоритм є орієнтиром для початку «переходу», проте кроки по алгоритму можуть бути змінені залежно від готовності транс* людини до того чи іншого етапу (наприклад, транс* людина має на руках вже висновок психіатра та висновок ендокринолога, тому стартом буде звернення до сімейного лікаря/сімейної амбулаторії для отримання медичного свідоцтва про зміну статевої приналежності).

Текст: Тетяна Слабчук, Віталій Апанасенко, Олег Белов

Редакція: **Мирослава Андрущенко**

Літературна редакція та коректура: **Олена Кожушко**

Дизайн та верстка: **Катерина Косьміна**

Видано за фінансової підтримки МБФ «Альянс громадського здоров'я» в рамках реалізації програми **«Прискорення прогресу у зменшенні тягаря туберкульозу та ВІЛ-інфекції в Україні»**, яка реалізується за підтримки Глобального фонду.

